प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गतको कृषि सेवा तथा स्थानीय सेवा अन्तर्गतको स्थानीय कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्री. एक्सटेक्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको. मार्केटिङ्ग एण्ड स्टाटिष्टिक्स समूह, प्राविधिक सहायक, सहायक पाँचौं तहको प्रदेश निजामती सेवा (खुला तथा अन्तरसेवा) र स्थानीय सेवा (खुला तथा अन्तरतह) प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छः

प्रथम चरणः-	लिखित परीक्षा (Written Examination)	पूर्णाङ्कः-२००
द्वितीय चरणः-	अन्तर्वार्ता (Interview)	पूर्णाङ्कः- ३०

<u>परीक्षा योजना (Examination Scheme)</u>

प्रथम चरणः लिखित परीक्षा (Written Examination) **पूर्णाङ्कः-२००**

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली		प्रश्न संख्या × अङ्क	समय
प्रथम	सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन (General Awareness & Public Management)	१००	४०	वस्तुगत (Objective)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२० प्रश्न × २ अङ्क	४५ मिनेट
	सेवा सम्बन्धित कार्य ज्ञान- (Job Based- Knowledge)					३० प्रश्न × २ अङ्क	
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य ज्ञान- (Job Based- Knowledge)	१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर (Short Answer) लामो उत्तर (Long Answer)	१२ प्रश्न × ५ अङ्क ४ प्रश्न × १० अङ्क	२ घण्टा १५ मिनेट

द्वितीय चरणः अन्तर्वार्ता (Interview) **पूर्णाङ्कः-३०**

पत्रविषय/	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली
अन्तर्वार्ता (Interview)	३०		मौखिक (Oral)

द्रष्टव्यः

१. यो पाठ्यक्रमको योजनालाई प्रथम चरण र द्वितीय चरण गरी दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ।

२. लिखित परीक्षाको प्रश्न पत्रको माध्यम भाषा पाठ्यक्रमको विषयवस्तु जुन भाषामा दिइएको छ सोही भाषाको आधारमा नेपाली वा अंग्रेजी मध्ये कुनै एक मात्र भाषा हुनेछ। तर विषयवस्तुलाई स्पष्ट गर्नुपर्ने अवस्थामा दुवै भाषा समेत प्रयोग गर्न सकिनेछ।

३. लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ।

४. प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको लिखित परीक्षा छुट्टाछुट्टै हुनेछ तर सम्भव भए सम्म एकैदिनमा परीक्षा लिइनेछ।

५. वस्तुगत बहुवैकल्पिक प्रश्न (Multiple choice) प्रश्नको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन।

६. वस्तुगत बहुवैकल्पिक हुने परीक्षामा परीक्षार्थीले उत्तर लेख्दा अंग्रेजी ठूलो अक्षरहरू (Capital letters): A, B, C, D मा लेख्नुपर्नेछ। सानो अक्षरहरू (Small letters): a, b, c, d लेखेको वा अन्य कुनै सङ्केत गरेको भए सबै उत्तरपुस्तिका रद्द हुनेछ।

७. बहुवैकल्पिक प्रश्न हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्याल्कुलेटर (calculator) प्रयोग गर्न पाइने छैन।

८. विषयगत प्रश्न हरुको हकमा तोकिएको अंकको एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्न का दुई वा दुईभन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिने छ ।

९. विषयगत प्रश्न हुनेका हकमा प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन्। परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नको उत्तर सोहीखण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ।

१०. परीक्षामा सोधिने प्रश्न संख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिइए अनुसार हुनेछ।

११. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेको कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ।

१२. प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ।

१३. यस भन्दा अगाडि लागू भएको माथि उल्लेखित सेवा, समूह, उपसमूहको पाठ्यक्रम खारेज गरिएको छ।

१४. पाठ्यक्रम लागू मितिः २०८२/०८/२३

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गतको कृषि सेवा तथा स्थानीय सेवा अन्तर्गतको स्थानीय कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्री. एक्सटेक्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको. मार्केटिङ्ग एण्ड स्टाटिष्टिक्स समूह, प्राविधिक सहायक, सहायक पाँचौं तहको प्रदेश निजामती सेवा (खुला तथा अन्तरसेवा) र स्थानीय सेवा (खुला तथा अन्तरतह) प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र (Paper I)

सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन तथा सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान

भाग(Part I):

सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन (General Awareness and Public Management)

खण्ड (Section -A) : (१० प्रश्न x २ अङ्क = २० अङ्क)

1. सामान्य ज्ञान (General Awareness)

1.1. नेपालको संविधान

1.2. नेपाल (विशेषतः मधेश प्रदेश) को भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक स्रोत, साधन र सम्भावनाहरु

1.3. नेपाल (विशेषतः मधेश प्रदेश) को ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र सामाजिक अवस्था सम्बन्धी जानकारी

1.4. नेपाल (विशेषतः मधेश प्रदेश) को आर्थिक अवस्था र चालु आवधिक योजना सम्बन्धी जानकारी

1.5. जैविक विविधता, दिगो विकास, वातावरण, प्रदूषण, जलवायु परिवर्तन र जनसंख्या व्यवस्थापन

1.6. मानव जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने विज्ञान र प्रविधिका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरु

1.7. जनस्वास्थ्य, रोग, खाद्य र पोषण सम्बन्धी सामान्य जानकारी

1.8. संयुक्त राष्ट्रसंघ र यसका विशिष्टीकृत संस्था सम्बन्धी जानकारी

1.9. क्षेत्रीय संगठन (सार्क, बिमस्टेक, आसियान र युरोपियन संघ) सम्वन्धी जानकारी

1.10. राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका समसामयिक गतिविधिहरु

खण्ड (Section -B) : (१० प्रश्न x २ अङ्क = २० अङ्क)

2. सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management)

2.1. कार्यालय व्यवस्थापन (Office Management)

2.1.1. कार्यालय (Office) : परिचय, महत्व, कार्य र प्रकार

2.1.2. सहायक कर्मचारीका कार्य र गुणहरु

2.1.3. कार्यालय स्रोत साधन (Office Resources): परिचय र प्रकार

2.1.4. कार्यालयमा सञ्चारको महत्व, किसिम र साधन

2.1.5. कार्यालय कार्यविधि (Office Procedure): पत्र व्यवहार (Correspondence), दर्ता र चलानी (Registration and Dispatch), फाइलिङ (Filing), परिपत्र (Circular), तोक आदेश (Order), टिप्पणी लेखन र टिप्पणी तयार पार्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु

2.1.6. अभिलेख व्यवस्थापन (Record Management)

2.1.7. कार्यालय सुचना प्रविधि (Windows, Word Excel, Presentation System, E-mail, Internet and Social Media)

2.2. प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७७ र प्रदेश निजामती सेवा नियमावली, २०७९

2.2.1. प्रदेश निजामती सेवाको गठन, संगठन संरचना, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरु

2.2.2. प्रदेश कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, बिदा, विभागीय सजाय र अवकाश

2.2.3. प्रदेश कर्मचारीले पालन गर्नुपर्ने आचरण, नैतिक दायित्व र कर्तव्यहरु

2.3. प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६ तथा प्रदेश लोक सेवा नियमावली, २०७८ मा भएका व्यवस्थाहरु

2.4. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएका व्यवस्थाहरु

2.5. स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०८१ मा भएका व्यवस्थाहरु

2.6. सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ र सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ मा भएका व्यवस्थाहरु

2.7. सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ र सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) नियमावली, २०६५

2.8. आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ मा भएका व्यवस्थाहरु

2.9. मधेश प्रदेश सरकार अन्तर्गतका मन्त्रालयहरु र निकायहरू सम्बन्धी जानकारी

2.10. संवैधानिक निकाय सम्बन्धी जानकारी

2.11. सरकारी बजेट, लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली सम्बन्धी सामान्य जानकारी

2.12. सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका र माध्यमहरु

2.13. मानव अधिकार, सुशासन र सूचनाको हक सम्बन्धी सामान्य जानकारी

2.14. नागरिक वडापत्र (Citizen Charter)

2.15. व्यवस्थापनको अवधारणा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरणा र नेतृत्व सम्बन्धी जानकारी,

2.16. मानवीय मूल्य मान्यता (Human values), नागरिक कर्तव्य र दायित्व तथा अनुशासन

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गतको कृषि सेवा तथा स्थानीय सेवा अन्तर्गतको स्थानीय कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्री. एक्सटेक्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको. मार्केटिङ्ग एण्ड स्टाटिष्टिक्स समूह, प्राविधिक सहायक, सहायक पाँचौं तहको प्रदेश निजामती सेवा (खुला तथा अन्तरसेवा) र स्थानीय सेवा (खुला तथा अन्तरतह) प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

भाग (Part II):-

सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based- Knowledge)

(३० प्रश्न x २ = ६०अङ्क)

१. कृषि सम्बन्धी

१.१ राष्ट्रिय कृषि नीति

१.२ चालू योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य र उद्देश्य

१.३ कृषि विकास रणनीति २०१५-२०३५ र यसका विशेषताहरु

१.४ प्रदेश कृषि विकास ऐन, २०८१

१.५ वर्तमान मधेश प्रदेश सरकारको कृषि सम्बन्धी काम गर्ने मन्त्रालय र अन्तरगतका निकायहरु

१.६ नेपाल (विशेषतः मधेश प्रदेश) का प्रमुख वालीहरु तथा तिनको उत्पादन अवस्था

१.७ उत्पादन वृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) प्रविधि

१.८ प्राङ्गारिक कृषि र असल कृषि अभ्यास

१.९ कृषिविकासका लागि सञ्चार कार्यक्रमको आवश्यकता एवं विकसित नयाँ प्रविधिहरु

१.१० कृषि क्षेत्रमा जोखिम व्यवस्थापन तथा वाली वीमा सम्बन्धी व्यवस्था

१.११ कृषि आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणवारे सामान्य जानकारी

२. बागवानी

२.१ प्रमुख फलफूल वालीहरु (आँप, लिची, केरा, भुईंकटहर, अम्बा, बदाम, अनार, अंगुर, सुपारी, नरिवल, मेवा, मखान, सुन्तला, स्याउ, किवी) को खेती गर्ने उन्नत तरिका

२.२ फलफूल, तरकारी तथा अलैंची वालीको नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन

२.३ प्रमुख तरकारी बालीहरु (काउली समूह, जरे समूह, फल समूह, फर्सी समूह, सागपात समूह) को उन्नत खेती प्रविधि

२.४ नेपालमा बागवानीजन्य बालीहरु (फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला) को प्रचलित जातहरु

२.५ बेमौसमी तरकारी खेती प्रविधि

२.६ नेपालमा मसलावाली (अलैची, अदुवा, बेसार, प्याज र लसुन) उन्नतखेती प्रविधि

२.७ वाली उत्पादन उपरान्तका क्षतिहरु र न्यूनीकरणका उपायहरु (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, क्युरिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चेन)

३. कृषि प्रसार

३.१ कृषि प्रसार कार्यकर्ता र निजमा हुनुपर्ने गुणहरु

३.२ नेपालमा सञ्चालन भएका विभिन्न कृषि प्रसार पद्धतिहरु

३.३ कृषक समूह गठन प्रकृया एवं प्रभावकारी परिचालन, कृषक समूह मार्फत कृषि प्रसार कार्य सञ्चालन

३.४ Innovation, Diffusion and Adopters Categories

३.५ कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोवाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर

४. बाली विकास

४.१ धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मास, मुसुरो तोरी र सुर्ती वालीहरुको उन्नत खेती प्रविधि

४.२ नेपालको हावापानी अनुसार हालसालै सिफारिश गरिएका बालीहरु (धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मुसुरो, तोरी) को जात र तिनीहरुको पाक्ने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारस क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरु

४.३ बीउको परिभाषा, प्रमाणिकरण तथा यथार्थ संकेतपत्र पद्दति अनुसार वीउका पुस्ताहरुको नाम एवं पुस्ता जनाउने ट्यागको रंग

४.४ असल बीउका गुणहरु, बीउको गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनु पर्ने विधिहरु

४.५ मधेश प्रदेशमा खेती हुने रैथाने बालीहरु र महत्व

५. बाली संरक्षण

५.१ नेपालका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा, मुसा एवं झारपातको नाम, पहिचान, नोक्सानी, लक्षण एवं रोकथाम प्रविधि

५.२ एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated Pest Management) को महत्व र तरिकाहरु

५.३ रोग, किरा एवं झारपात तथा यिनको प्राकृतिक शत्रुहरु (मित्रजीव) को सर्वेक्षण र Surveillance विधि

५.४ मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्बु खेतीको उन्नत प्रविधि

५.५ नेपालमा खेती गरिएका च्याउका प्रजाती र कन्ये, सिताके तथा गोब्रे च्याउ खेती प्रविधि

५.६ नेपालमा प्रतिबन्ध गरिएका विषादीहरु, विषादीको सुरक्षित प्रयोग र विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण (RBPR)

५.७ बाली उपचार शिविर (Plant Clinic) को महत्व र संचालन विधि

६. कृषि अर्थशास्त्र

६.१ माग तथा आपूर्तिको परिचय र नियम

६.२ बालि पात्रो तथा बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणा

६.३ उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका बालीहरुको पहिचानमा यसको भूमिका

६.४ प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा श्रोतहरु एवं तथ्यांक संकलन गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु

६.५ कृषिवस्तुमा मूल्य अभिवृद्धि श्रृंखला विकासको परिचय तथा महत्व

६.६ मधेश प्रदेशका प्रचलित कृषि बजार र बजारका प्रकारहरु

७. माटो व्यवस्थापन

७.१ माटोका गुणहरु

७.१.१ भौतिक गुणः बनौट, बुनोट संरचना, घनत्व, रंग, चिस्यान

७.१.२ रसायनिक गुणः माटोको प्रतिक्रिया (पि.एच.), आयन साटफेर क्षमता

७.१.३ जैविक गुणः राईजोबियम, एजोटोब्याक्टर, प्राङ्गारिक पदार्थ, कार्बन-नाइट्रोजन अनुपात

७.२ विरुवालाई आवश्यक निम्न खाद्यतत्वहरुको काम र यिनको कमी हुंदा देखिने लक्षण र रोकथामका उपायहरु

७.२.१ मुख्य तत्वहरु (नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास)

७.२.२ सहायक तत्वहरु (क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र गन्धक)

७.२.३ सूक्ष्म तत्वहरु (फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मोलिब्डेनम, सुहाग, बोरोन र क्लोरिन)

७.३ मल र मलखाद

७.३.१ प्राङ्गारिक मलहरु (कम्पोष्ट मल, गोठे मल, गँड्यौली मल, जैविक मल, कुखुराको सुली मल, हरियो मल, बायो ग्याँसको लेदो मल) र बायोचार

७.३.२ रसायनिक मलहरु (नाइट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्यतत्वयुक्त, सूक्ष्मतत्वयुक्त)

७.४ माटो जाँच सेवा

७.४.१ माटोको नमूना लिने तरिकाः किन, कहिले र कसरी

७.४.२ Soil Kit box बारे जानकारी

७.५ भू-क्षय (Soil Erosion) र यसको कारण तथा प्रकार

प्रदेश लोक सेवा आयोग, मधेश प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गतको कृषि सेवा तथा स्थानीय सेवा अन्तर्गतको स्थानीय कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्री. एक्सटेक्सन, स्वायल साइन्स र एगृ.इको. मार्केटिङ्ग एण्ड स्टाटिष्टिक्स समूह, प्राविधिक सहायक, सहायक पाँचौं तहको प्रदेश निजामती सेवा (खुला तथा अन्तरसेवा) र स्थानीय सेवा (खुला तथा अन्तरतह) प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिने छ।

प्रथम पत्र (वस्तुगत)					
भाग	**खण्ड**	**विषयवस्तु**	**परीक्षा प्रणाली**	**अङ्कभार**	**प्रश्न संख्या × अङ्क**
I	(A)	सामान्य ज्ञान (General Awareness)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२०	१० प्रश्न संख्या x २ अङ्क=२०
	(B)	सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management)		२०	१० प्रश्न संख्या x २अङ्क=२०
II	-	सेवा सम्बन्धित कार्य ज्ञान (Job Based-Knowledge)		६०	३० प्रश्न संख्या x २अङ्क =६०

प्रथम पत्रको **भाग (Part II)** सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान(Job based- Knowledge) को पाठ्यक्रमका इकाईबाट परीक्षामा यथासम्भव देहाय बमोजिम प्रश्नहरू सोधिने छ।

इकाई	1	2	3	4	5	6	7
प्रश्न संख्या	6	4	4	4	4	4	4

द्वितीय पत्र (Paper II):-

सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job based-Knowledge)

खण्ड (Section) (A):- ५० अङ्क

१. कृषि सम्बन्धी

१.१. राष्ट्रिय कृषि नीति

१.२. चालू योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य, उद्देश्य, एवं रणनीति

१.३. कृषि विकास रणनीति २०१५-२०३५ र यसका विशेषताहरु

१.४. प्रदेश कृषि विकास ऐन, २०८१

१.५. वर्तमान मधेश प्रदेश सरकारको कृषि सम्बन्धी काम गर्ने मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरुको सरंचना र कार्यहरु

१.६. कृषि विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधारहरु

१.७. कृषि विकास कार्यक्रममा ऋण, उत्पादन सामग्री, कृषि औजार तथा उपकरण, बजार तथा मूल्य व्यवस्था

१.८. प्रमुख कृषि जन्य वस्तुहरुको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण

१.९. कृषि विकासमा सरकारी, सहकारी, निजी क्षेत्र तथा महिला एवं युवाको भूमिका

१.१०. नेपाल (विशेषतः मधेश प्रदेश) का अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको महत्व र नेपालको कृषि क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु

१.११ नेपालका प्रमुख वालीहरु तथा तिनको उत्पादन अवस्था

१.१२. उत्पादन वृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) प्रविधि

१.१३. कृषि विकासमा कृषि प्रसार, कृषि अनुसन्धान र कृषि शिक्षाको महत्व

१.१४. प्राङ्गारिक कृषि र असल कृषि अभ्यास

१.१५. कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवं मूल्यांकनको भूमिका

१.१६. कृषि विकासका लागि सञ्चारको आवश्यकता एवं विकसित नयाँ प्रविधिहरु

१.१७. कृषि विकासका लागि तालीम कार्यक्रमको भूमिका

१.१८. कृषि क्षेत्रमा जोखिम व्यवस्थापन तथा वाली वीमा सम्बन्धी व्यवस्था

१.१९. कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणवारे सामान्य जानकारी

१.२०. जलवायु परिवर्तन र यसले कृषि क्षेत्रमा पुर्याएका असर/प्रभावहरु र न्यूनीकरणका उपायहरु

१.२१. दिगो कृषि विकासका सिद्धान्तहरु

१.२२. संघीयतामा कृषि क्षेत्र एवं कृषि विकास कार्यक्रममा स्थानीय सरकारको भूमिका

२. बागवानी

२.१. आर्थिक विकासमा वागवानी क्षेत्रको महत्व

२.२. प्रमुख फलफूल बालीहरु (आँप, लिची, केरा, मेवा, भुइँकटहर, अम्बा, बदाम, अनार, अंगुर, सुपारी, नरिवल, मखान, सुन्तला, कागती, स्याउ, नासपाती, किवी) को खेती गर्ने उन्नत तरिका, प्रसारण, काँटछाँट, मलखाद व्यवस्थापन, विकृतिहरु र तिनको व्यवस्थापन

२.३. फलफूल, तरकारी तथा अलैंची वालीको नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन

२.४. प्रमुख तरकारी बालीहरु (काउली, बन्दा, ब्रोकोली, मूला, गाजर, सलगम, गोलभेडा, भन्टा, खुर्सानी, काक्रो, फर्सी, घिरौला, रायो, धनियाँ र पालुंगो) को उन्नत खेती प्रविधि

२.५. फलफूल तथा तरकारी खेतीमा हाइब्रीड (वर्णशंकर) जातहरुको प्रयोग र महत्व

२.६. बेमौसमी तरकारी खेती प्रविधिहरु

२.७. करेसाबारी (Kitchen Garden) तथा शहरी खेतीको परिभाषा, महत्व र व्यवस्थापन तरिका

२.८. उन्नत आलु उत्पादन प्रविधि तथा भण्डारण गर्ने तरिकाहरु

२.९. नेपालमा मसलाबाली (अलैची, अदुवा, बेसार, प्याज र लसुन) उन्नत खेती प्रविधि

२.१०. नेपालमा चिया तथा कफी खेतीको महत्व तथा संभाव्यता

२.११. नेपाल (विशेषतः मधेश प्रदेश) मा फूल खेती (Floriculture) को अवस्था र संभाव्यता

२.१२. नेपाल (विशेषतः मधेश प्रदेश) मा पाइने रैथाने (Indigenous) फलफूल तथा तरकारी सम्बन्धी जानकारी तथा खेती प्रविधि

२.१३. बाली उत्पादन उपरान्तका क्षतिहरु र न्यूनीकरणका उपायहरु (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, क्युरिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चेन)

३. कृषि प्रसार

३.१. कृषि प्रसारको परिचय र महत्व

३.२. कृषि प्रसार कार्यकर्तामा हुनुपर्ने गुणहरु

३.३. नेपालमा सञ्चालित विभिन्न कृषिप्रसारका तरिकाहरु र तिनीहरुको सञ्चालन विधि

३.४. अगुवा कृषक तथा कृषक समूहको परिचय, महत्व एवं कृषि प्रसारमा अगुवा कृक्षकको भूमिका

३.५. कृषक समूह गठन प्रक्या एवं प्रभावकारी परिचालन तथा कृषि प्रसार कार्यकम सञ्चालन

३.६. उपयुक्त कृषि प्रसार तरिका छनौटका आधारहरु

३.७. Innovation, Diffusion and Adopters Categories

३.८. कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोवाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर

३.९. कृषि तालिम र यसको महत्व तथा कृषक तालिममा आवश्यकता पहिचान

३.१०. कृषक पाठशाला (FFS)

खण्ड (Section) (B): ५० अङ्क

४. बाली विकास

४.१. बाली विज्ञानको परिचय र नेपालमा बाली विकासको महत्व

४.२. धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मास, मुसुरो तोरी र सुर्ती बालीहरुको उन्नत खेती प्रविधि

४.३. बीउको परिभाषा, प्रमाणिकरण तथा यथार्थ संकेतपत्र पद्दति अनुसार बीउका पुस्ताहरुको नाम एवं पुस्ता जनाउने ट्यागको रंग

४.४. असल बीउका गुणहरु, बीउको गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनु पर्ने विधिहरु

४.५. नेपाल (विशेषतः मधेष प्रदेश) को हावापानी अनुसार हालसालै सिफारिश गरिएका बालीहरु (धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मुसुरो, तोरी र सुर्ती) को जात र तिनीहरुको पाक्ने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारिश क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरु

४.६. नेपाल (विशेषतः मधेष प्रदेश) को विभिन्न क्षेत्रमा प्रचलित बालीचक्र, तिनको महत्व र उदाहरण

५. बाली संरक्षण

५.१. नेपालका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा, मुसा एवं झारपातको नाम, पहिचान, नोक्सानी, लक्षण एवं रोकथाम प्रविधि

५.२. एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated Pest Management) को महत्व र तरिकाहरु

५.३. वाली संरक्षण प्रयोगशाला निदान सेवाका लागि प्रयोग हुने सामान्य विधिहरु

५.४. रोग, किरा एवं झारपात तथा यिनको प्राकृतिक शत्रुहरु (मित्रजीव) को सर्वेक्षण र Surveillance विधि

५.५. मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्बु खेतीको उन्नत प्रविधि

५.६. नेपालमा खेती गरिएका च्याउका प्रजाती र कन्ये गोद्रे सिताके च्याउ र रातो च्याउ खेती प्रविधि

५.७. रोग तथा कीरा व्यवस्थापनमा Plant Quarantine को भूमिका

५.८. नेपालमा प्रतिबन्धित विषादीहरु, विषादीको सुरक्षित प्रयोग र विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण

५.९. बाली उपचार शिविर (Plant Clinic) को महत्व र संचालन विधि

६. कृषि अर्थशास्त्र

६.१. कृषि अर्थशास्त्रको परिचय र कृषि विकासमा यसको महत्व

६.२. माग तथा आपूर्तिको परिचय र नियम

६.३. बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणाः

६.४. समूह बजार, हाट बजार, सहकारी बजारको परिचय र वर्तमान स्थिति, कृषि विकासमा बजारको महत्व

६.५. खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको अवधारणा

६.६. उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका बालीहरुको पहिचानमा यसको भूमिका

६.७. प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा श्रोतहरु एवं तथ्यांक संकलन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु

६.८. कृषि उद्यम (Agri-business) को परिचय र नेपालमा यसका सम्भावनाहरु

६.९. नेपालमा वस्तुगत कृषि उपजहरुको बजार प्रणाली बारे जानकारी

६.१०. कृषि वस्तुमा मूल्य अभिवृद्धि श्रृंखला विकासको परिचय तथा महत्व

७. माटो व्यवस्थापन

७.१. माटोको परिभाषा, माटो निर्माण प्रक्रिया र नेपाल र मधेशको माटो बारे संक्षिप्त जानकारी

७.२. माटोका गुणहरु

७.२.१. भौतिक गुणः बनौट, बुनोट संरचना, घनत्व, रंग, चिस्यान

७.२.२. रसायनिक गुणः माटोको प्रतिक्रिया(पि.एच.), आयन साटफेर क्षमता

७.२.३. जैविक गुणः राईजोबियम, एजोटोब्याक्टर, प्राङ्गारिक पदार्थ, कार्बन-नाइट्रोजन अनुपात

७.२.४. माटो अम्लीय, क्षारीय र लवणयुक्त हुनुको कारण र तिनका सुधारहरु

७.३. विरुवालाई आवश्यक खाद्यतत्वहरुको काम र यिनको कमी हुंदा देखिने लक्षण र रोकथामका उपायहरु

७.३.१. मुख्य तत्वहरु (नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास)

७.३.२. सहायक तत्वहरु (क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र गन्धक)

७.३.३. सूक्ष्म तत्वहरु (फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मोलिब्डेनम, सुहाग, बोरोन र क्लोरिन)

७.४. मल र मलखाद

७.४.१. प्राङ्गारिक मलहरु (कम्पोष्ट मल, गोठे मल, गँड्यौली मल, जैविक मल, कुखुराको सुली मल, हरियो मल, बायो ग्याँसको लेदो मल) र बायोचार

७.४.२. रसायनिक मलहरु (नाइट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्यतत्वयुक्त, सूक्ष्मतत्वयुक्त)

७.४.३. मलको मात्रा निकाल्ने तरिका

७.४.४. मलको प्रकृति, प्रयोग समय र प्रयोग गर्ने तरिकाहरु

७.५. माटो जाँच सेवा

७.५.१. माटोको नमुना लिने तरिकाः किन, कहिले र कसरी

७.५.२. माटो जाँचको लागि माटोको तयारी

७.५.३. Kit box बाट नाईट्रोजन, फस्फोरस, पोटास तथा पि.एच. पत्ता लगाउने तरिका

७.६. माटो शिविर र यसको महत्व, घुम्ती माटो परीक्षण प्रयोगशालावाट माटो जांच

७.७. माटोको उर्वराशक्ति कायम राख्ने र बाली उत्पादनमा यसको व्यवस्थापन र महत्व

७.८. एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन (IPNS)

७.९. भू-क्षय (Soil Erosion) र यसको कारण, प्रकार तथा व्यवस्थापन

७.१०. Digital soil map बारे जानकारी

७.११ प्राङ्गारीक तथा जिवाणु मल निर्देशिका, २०७८

द्वितीय पत्रको लागि यथासम्भ निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिनेछ।

द्वितीय पत्र(विषयगत)					
पत्र	**विषय**	**खण्ड**	**अङ्कभार**	**छोटो उत्तर**	**लामो उत्तर**
द्वितीय	**सेवा सम्बन्धित कार्यज्ञान-** (Job Based- Knowledge)	**(A)**	५०	६ प्रश्न x ५ अङ्क =३०	२ प्रश्न x १० अङ्क =२०
		(B)	५०	६ प्रश्न x ५ अङ्क =३०	२ प्रश्न x १० अङ्क =२०

द्वितिय पत्र (विषयगत)							
खण्ड	**खण्ड A**			**खण्ड B**			
एकाई	१	२	३	४	५	६	७
छोटो प्रश्न	२	२	२	२	१	१	२
लामो प्रश्न	१	१	-	१	१	-	-